

اراضی قانون نامہ

شرعی

اثر

مجلس ادارہ اوقاف ریشی و مکتب ملکیہ مجلہ احکام
عدلیہ و قانون اراضی معلیٰ مرحوم

عاطف بک

ایکینجی طبعی

مہر حق محفوظدر

مہر سز نسخہ لڑ ساختہ در

« فتوا خانہ عالی » دہ تدقیق ایڈیلہ رک مع التقدير عیناً قبول اولتمشدر

(اخطار مخصوص)

برنجی طبعندہ بعض الجاآتہ بناء طی و اخراج ایڈلش اولان
فقرات شو ایکینجی طبعندہ درج و علاوہ قلمشدر

۱۳۳۵

استانبرل

[مطبعہ خیرہ و شرکاسی]

قانوننامه اراضی شرحی

مبحث

اراضی حقدہ مستقل بر قانون وضعہ احتیاجک سببی
و شمندی یہ قدر وضع و تعدیل اولان اصول و قواعد بیانندہ
اولوب ایکی مبحثی حاویدر

برنجی مبحث

(اراضی حقدہ مستقل بر قانون وضعہ احتیاجک)
(سببی بیانندہ در)

بر مملکت صلحاً فتح و تسخیر ایدلاد کده شرائط صلح هر نه
وجهله ایسه اول وجهله عمل اولنور . و او مملکت اراضیسی
غیر مسلم اولان اصحابی یدلرنده ابقا ایدلمک شرائط صلح
اقتضاسندن ایسه یدلرنده ابقا و اراضی مذکورہ اوزرینه
« خراج » وضع ایدیلور .

واکر مملکت عنوة فتح و تسخیر ایدیلورسه او مملکت

اراضیسی دخی غنیمتدن معدود اولدینی جهتله خمسی بیت المال ایچون بعدالافراز باقیسی حقنده امام المسلمین حضر تلمری طرفندن غزاة غانمین بینلرنده تقسیم و آنلره تمليك اولنوب بو حلاله اول اراضییه « عشر » وضع و تعیین قلمور .

عنوة فتح اولنان بلده اراضیسنک غزاة غانمین تقسیمی جائز اولدینی کبی غیر مسلم اولان اصحابی یدلرنده ابقا و خراج وضع و تعیین ایدلمک و یا خود هیچ کیمسهیه تمليك ایدلمیه رک رقبهسی یعنی ملکیتی بیت المالد ابقا قلمق دخی جائز اولور .

قانوننامهده ایضاح و تفصیل اولنه جنی اوزره اراضی عشریه و خراجیه ، اصحابنک ملکری اولوب آنلرده تصرفک کیفیتی و توارث و انتقال و احکام سائرهسی فقهک معاملات قسمنده مبین اولدینی جهتله بونلر حقنده قانون وضعنه حاجت یوقدر . فقط رقبهسی بیت المالد ابقا اولنان اراضی که ، آنلره اراضی امیریه و اراضی مملکت و اراضی حوز تسمیه اولنور . بونلرک تصرفی و کیفیت انتقالی و احکام سائرهسی بیت المال ایچون کوریله جک منفعت و مصلحت اوزرینه طرف اشرف حضرت خلافتپناهیدن شرفصدور ایده جک او امره تابع بولنسی شرعشریف ایجاباتندن اولدینی جهتله اشبو نوع اراضینک کیفیت تصرف و انتقالی و احکام سائرهسی حقنده قانون وضعنه احتیاج حاصل اولدیغندن « قانوننامه اراضی » وضع اولنمشدر .

دولت علیه عثمانیهنک بدایت تأسسندن برو فتح بیوریلان بلاد و اراضینک اکثریسی آنفاً بیان اولنان اراضی امیریه

قیلندن اوله رق رقبه سی بیت الماله عائد اولوق و مقدار معین ویر کو
 و حاصلاتندن بر حقه معینه تحصیل ایدلمک اوزره مستحق اولنلره
 اعطا و بعضیلری بین الغامین تقسیم و یا خود اهالی قدیمه یه
 تملیک ایدیلوردی . اراضی امیریّه مذکورده تعیین ایدیلان
 ویرکولری تحصیل و فراغ و انتقال معاملاتتی اجرا و اراضی
 متصرفلرندن وفات ایدنلرک اراضینسی دیگر بر مستحقنه اعطا
 ایتمک اوزره آچه حسابیله اراضی مذکورده اصحاب تیمار و زعامته
 ووزرا و سلاطینه توجیه و اعطا اولنوردی .

اصحاب تیمار و زعامته « سپاهی » ذنیلدیکی کبی سپاهینک
 بیوکلرینه « زعیم » و کندیلرینه اعطا اولنان اراضی یه تیمار
 و زعامت ووزرا و امرا و سلاطینه ویریلان اراضی یه « خاص »
 اطلاق ایدیلوردی .

تیمار : اشکنجی تیماری ، مستحفظ تیماری ، خدمه تیماری
 ناملریله اوچ نوع اولوب الک کایتلوسی برنجی نوع اولان اشکنجی
 تیماریدرکه متصرفلری آلائی بکلرینک بیراغی آلتسده مأمور
 اولدقلری محللرده انقای وظیفه ایدرلر ، و مستحفظ تیماری
 اصحابی دخی ، مأمور اولدقلری قلعهلری محافظه ایلرلردی .
 خدمه تیماری سرحدلرده بولنان بعض زوایا و جوامع خدمه لرینک
 مدار اعاشه سی ایدی .

تیمار و زعامت صاحبینک وفاتی و قوعنده اکر حرب و ضربه
 قادر ولدی و ارسه تیمار و زعامتی آکا اعطا و اکر ولدی صبی
 ایسه حرب و ضربه قادر اولنجه یه قدر سفر و قوعنده مقدار

معین عسکر کوندرمک اوزره ینه کندوسنه توجیه ایدیلور .
وبلا ولد وفات ایدنلرک تیمار وزعامتی دیگر بر مستحقنه بابرات
شریف تفویض قنور ایدی .

اصحاب تیمار وزعامت الحاله هذه اراضی مأمورلرینک
اجراسیله مکلف اولدقلری وظائفی ایفا ایلمک صلاحیتنه مالک
اولدقلرندن کندیلرینه صاحب ارض دخی دینیلور ایدی .
اراضی مذکورہنک متصرفلرندن برینک وفاتنده اراضیسی
محلول اولوبده آخره اعطا ایدلدیکنده اصحاب تیمار طرفندن
« اغالق حقی » نامیله بر مقدار ویرکو دخی آنور ایدی .

قانون قدیم موجبجه اراضی متصرفنک وفاتی وقوعنده
ویا اراضینک ترک و تعطیلی حالنده تحت تصرفنده اولان اراضی
محلول عد اولنهرق متوفانک اولادینه مجاناً انتقال ایتمکده
ایکن ۹۷۵ تاریخنده متوفانک اولاد ذکورینه مجاناً و اولاد
انائنه طاپوی مثیله انتقال ایلمسی و آنادن انتقال ایدن اراضی
اولاد ذکورہ ، طاپوی مثیله اعطا ایدیلهرک بر کیمسهنک حق
انتقاله نائل ولدی اولمدیغی حالده : اولاً - اول اراضینک تبعاً
تصرف اولندیغی ملک اشجار وابنیه کندیلرینه انتقال ایدن
ورثهیه . ثانیاً - خلیط و شریکه . ثالثاً - اهل قریه دن یره
ضرورتلری اولنلره طاپوی مثیله ویرلمسی قانون اتحاذ ایدلمش
ایدی .

مؤخرأ بلا ولد وفات ایدنلرک اراضیسی ولوکه اوزرنده
ملک ابنیه و اشجار بولنسون لابوین و لاب ار قرنداشنه طاپوی

مثلیه احواله اولتمق و ۱۰۱۰ سنه هجریه سی ائناسنده اراضینک بولندیغی موقعده ساکنه اولان قز قرداشنه دخی طاپوی مثلیه تفویض ایدلمک خصوصلرینه مساعده اولتوب ایکی سنه صکره اراضینک واقع اولدیغی دیارده ساکنه اولیان قز قرداشلر دخی بو مساعدهیه مظهر ایدلدی . ونهایت ۱۰۱۷ تاریخنده اولادی وار قرداشی اولقسزین وفات ایدنلرک اراضیسی اولاً . - بابالرینه ، ثانیاً . - والدهلرینه طاپوی مثلیه اعطا اولمسنه امر سلطانی صادر اولدی . بو صورت بر چوق زمان دوام ایدرک ۱۲۶۳ تاریخنده متوفی ومتوفاتک اراضیسی اولاد ذکور وانا نه مجاناً ومتساویاً واولاد ذکورک فقدانی تقدیرنده اولاد انا نه مستقلاً ومجاناً انتقال ایتسی واولاد ذکور وانا نندن غیر بالغ اولانلرک بعدالبوغ اون سنه یه قدر طلب ودعوا یه حقلری بولنسی ومتوفادن اقدم وفات ایدن اوغلنک اوغلی دخی اصحاب طاپودن معدود اولسی خصوصلرینه مساعدهٔ سنیه ارزان بیورلدی .

۱۲۷۴ تاریخنده اشبو قانوننامهٔ اراضی نشر اولنهرق ۱۲۵۵ تاریخندن اعتباراً زعامت اصولنک لغوی اوزرینه ملتزم ومحصللره ترک واعطا اولنان ادارهٔ اراضی خصوصی اراضی مأمورلرینه احواله ایدلدیکی کبی « ۵۴ » نجی ماده موجبنجه : اصحاب انتقال اوچ و « ۵۹ » نجی ماده حکمنجه اصحاب طاپو طقوز درجه یه ابلاغ اولنمش ایکن مؤخرأ اراضی امیریه نک اصول انتقالنه دائر فی ۱۷ محرم سنه ۱۲۸۴ تاریخنده نشر

اولئان مواد حکمنجه اصحاب انتقال سکیز درجه یه ابلاغ واصحاب
طایو اوچ درجه یه تنزیل ایدلای .

❖ ایکنجی مبحث ❖

❖ اراضی حقنده شمدی به قدر وضع و تعدیل اولنان
(اصول وقواعد بیاننده در)

❖ صورت خط هایون ❖

❖ موجبنجه عمل اولنه ❖

بر قانونك مرعیت احکامی طرف اشرف حضرت خلا -
فتنهایدن تصدیقه متوقف اولوب قدیمأ اراضی حقنده تنظیم
ایدیلان قوانین مشایخ اسلامیه طرفلرندن عتبه سنیه ملوکانه به
عرض اولنه رق اراده سنیه سی استحصال ایدلدکن صکره نشر
وموجبنجه عمل اولنه کلورکن مؤخرأ کرک اراضی و کرک
مواد سائر به متعلق قوانین مجلس والاده والحاله هذه شورای
دولتده مذاکره و تدقیق اولنه رق تصویب اولندقدن صکره مجلس
عالی و کلاجه دخی تدقیق اولنوب عتبه سنیه حضرت پادشاهی به
عرض اولنور . اراده سنیه شرفتعلق ایدر ایسه قانونك بالاسنه
« موجبنجه عمل اولنه » ديه خط هایون جناب شهریاری کشیده
بیوریلهرق باب عالی به اعاده بیوریلور . باب عالیجه دخی دیوان

هایون قلمنه قید وتسجیل ایدلدکن صکره اوقانونک منسوب اولدینی دائرہسنہ ودوائر سائرہیہ وولایاتہ تبلیغ وغزته لرله عامہیہ نشر ایدیلور . اشبو اراضی قانونی دخی بوجہله تنظیم وعتبہ سنہیہ عرض ایدیلہرک بالاسنہ « موجبنجہ عمل اولنہ » دیہ خط هایون شوکت مقرون جناب خلافتیناهی کشیدہ بیورلمش اولدینی جہتله متحتم الاجرا اولمشدر .

❖ قانوننامہ اراضی ❖

قانون : لفظی فی الاصل مسطرہ ، اندازہ ، مقیاس معناسنہ اولہرق لفظ سریانی اولوب لسان عربیہ نقل ایدیلہرک مقیاس واصل معنارندہ استعمال اولمشدر . اصطلاح اهل فنونده قانون ، بر قضیہ کلیہدرکہ آندن موضوعنک جمیع جزئیاتنک احکامی استخراج واستنباط اولنور قضیہ کلیہ مذکورہیہ اصل وقاعدہ دینلدیکی کبی استخراج اولنہحق احکام مذکورہیہ فروع واحکام مذکورہنک او اصل وقاعدہدن استخراجنہ تفریع اطلاق اولنور .

دولتجه اتخاذ اولنان مواد قانونیہ بویله قضایای کلیہدن عبارتدر .

مثلا اشبو قانوننامہ اراضینک اوتوز طقوزنجی مادہسی بر قاعدہ کلیہدرکہ مال « مأموری اذنیله مجبانا ویاخود بدل معلوم مقابلهسنده وقوعبولان فراعدن رجوع باطلدر . » دیمکدر .

قاعدۀ مذکورہ نك موضوعنك جزئیاتندن برینك مثلا زیدك فراغ معتبر قطعی ایله فارغ اولدینی اراضیسنك فراغندن رجوعنك حکمی یعنی رجوع مذکور صحیح اولوب اولدینی بیلنمك وقاعدۀ مذکورہ دن استخراج اولنمق مراد اولنورسه دینلورکه « زیدك اشبو فراغدن رجوعی مأموری اذنیله وقوعبولان فراغ معتبر قطعیدن رجوعدر . »

قاعدۀ مذکورہ ایجابجه بووجهله وقوعبولان فراغ معتبر قطعیدن رجوع باطلدر . بو صورتده زیدك فراغ مذکور دن رجوعی باطلدر . ایشته موادقانونیه بویله قضایای کلیه دن عبارت اولسی جهتیله هر مادهیه قانون دینلدیکی کبی مجموعنه دخی قانون اطلاق اولنور . ومتعلق اولدینی شیئه اضافتله تعیین وتخصیص قیلنوب مثلا قانون اراضی ، قانون عسکری دینلور .

« نامه » کتاب معناسنه در . اراضی ، ارضك جمعیدر . ارض همزه نك فتحی و رانك سکونیه اسم جنس اولوب یره دینور : جمعی همزه نك فتحی و رانك سکونیه و آخرنده تا ایله « ارضات » وهمزه نك و رانك ضمیریه اروض وهمزه و رانك فتحه لریه و آخرنده واو و نون ایله ارضون کلور اراضی دخی ارضك جمعی ایسه ده غیر قیاسیدر . لکن الك زیاده مشهور ومستعمل اولان بو جمعیدر .

قانوننامه اراضی لفظنك معنای ترکیبسی ، اراضیه متعلق احکام سلطانییه حی حاوی کتاب دیمك اولوب بوقانونه اسم وضع ایدلمشدر .

❖ مقدمه ❖

مقدمه لفظی متعدی ویا لازم اولان تقدیم مصدرندن اسم فاعل اولوب متعدی اولدینی حالدده معنای اصلیبی « برشیشی دیکری اوزرینه تقدیم ایدن » و لازم اولدینی حالدده معناسی « دیکرشی اوزرینه تقدم ایدن » شی دیمک اولوب عسکرک اوکنده کیدن فرقه یه بومعاندن اخذ ایله «مقدمه الجیش» اطلاق اولندینی کبی هر شیشک اولنه دخی مقدمه اطلاق اولنور .

آخرنده کی تا معنای وصفیتدن اسمیته نقل اولندیغنه علامتدر ارباب فنون مقدمه لفظنی مقدمه العلم و مقدمه الکتاب معنالرنده استعمال ایدرلر .

علمک مقدمه سی، او علمه بصیرت وجهله شروع کندیسنه متوقف مباحثدن عبارتدر علمک تعریفی و موضوعی و غایت و فائده سی کبی .

کتابک مقدمه سی دخی او کتابده مندرج اولان مسائلك کندوسنه ارتباط و تعلق بولنان و یا خود مسائل مذکورده کندوسیه انتفاع اولنان و کتابک اولنده ذکر ایدیلن مباحثدن عبارت اولور .

بوراده مقدمه ایکنجی معناده مستعملدر . چونکه مقدمه عنوانی آلتنده بولنان کله جک یدی مادهده قانوننامهده موضوع بحث اولان ؛ اراضی امیرییه و تخصیصات قیلندن اولان اراضی

موقوفه نك بر قسمی و اراضی متروكه و اراضی موات و جبال
مباحه دن عبارت ایدوکی یعنی بونلك احوال تصرفیه لرندن
بخت اولنه جنی تین و هربری تقسیم و تعریف و طاپو و اراضی
موقوفه تعیر لرندن مقصد نه ایدوکی تنصیص و قانوننامه نك
ابواب و فصولی تعداد و تعیین ایدلمش و قانوننامه نك مواد آتیه سنده
مدار انتفاع و انتباه اوله جق معلومات اجمالیه مذکور یدی
ماده ده جمع ایدلمشدر .

برنجی ماده - (ممالك دولت علیه ده اولان اراضی

بش قسمدر) تقسیم : لغتده بر شیئی بولمك یعنی جزء جزء
و قسم قسم قلمق معناسنه در .

اصطلاح اهل فنونده ، قیود متباینه یا خود متخالفه ی
مقسمه ضم ایتمکدر که هر قیدك انضمامیه بر قسم حاصل اولور .
ضم اولنان قیود ، متباینه اولورسه تقسیم حقیقی و متخالفه
اولورسه اعتباری اولور .

تقسیم وجه آخرله (عقلی) و (استقرائی) قسملرینه تقسیم
اولنور اکر مقسمك اقسامنده انحصاری دلیل عقلی ایله ثابت
اولورسه تقسیم عقلیدر بویله اولورسه استقرائیدر . بو ماده ده
اراضینك بش قسمه تقسیمنده مقسم اولان اراضی یه ضم اولنان
قیوددن هربری یکدیگرینه مابین اولیوب بر بویله اجتماعی ممکن
اولانلر دخی بولندیفی جهتله تقسیم ، اعتباریدر .

اراضینك اقسام مذکوریه انحصاری دلیل عقلی ایله ثابت

اولیوب تتبع واستقراء ایله ممالك دولت علیه ده بش قسمدن ماعدا اراضی بولنه مدیغندن تقسیم مذکور استقرائیدر .
 اقسام مذکور ددن (قسم اول : اراضی مملوکه) در .
 مملوکه ، ملک مصدرندن مأخوذ اسم مفعولدر ملک بر شیئی بالاستقلال ضبط ایلمکه قادر اوله جق وجهله دست استیلا وتصرفه آلمقدرکه ملک اولمق تعبیر اولنور .

(یعنی بوجه ملکیت تصرف اولنان یرلردر .)
 ملکیت وجهی اوزره تصرف ، کیسه نك اذن ورضاسنه حاجت اولمقسزین بیع وهبه ووقف ورهن ووصیت واوزرینه انیه انشا وباغ وباغچه احداث ایلمک کبی تصرفاتدر . کله جک مواد متعلقه سندن آکلاشیله جنی وجهله اراضینک دیکر درت قسمنده بوجه ملکیت تصرف جاری اولمدیغندن مذکور درت قسم اشبو تعریفدن خارج قاله رق تعریف مذکور اراضی مملوکه یه مخصوص تعریف صحیح اولور .

(قسم ثانی اراضی امیریه در) که اوچنجی ماده ده تعریف و بیان اولنه جقدر .

(قسم ثالث اراضی موقوفه در) موقوفه وقف مصدرندن مأخوذ اسم مفعولدر . وقف لغتده مطلقا منع وحبس معناسنه در . اصطلاح شرعده وقف عین مملوکه یی تملیکدن حبس و منافعی تصدق ایلمکدر . بوضورتده اراضی موقوفه بوجه مشروح وقف اولنمش اراضی دیمک اولور آنجق دردننجی ماده

ایله شرحندن آکلاشیله جنی وجهله اراضی امیریۀ موقوفه آنفاً بیان اولنان معنای مصطلح شرعیجه وقف اولیوب یالکز منافعی برجهته تخصیص اولمشدر .

(قسم رابع اراضی متروکه در) که بشنجی مادهده تعریف و تقسیم اولنه جقدر .

(قسم خامس اراضی موآندر) تعریبی آلتنجی مادهده کله جقدر .

ایکنجی ماده - (اراضی مملوکه درت نوعدر) یعنی اراضی مملوکه درت نوعه منحصر اولوب بونلردن باشقه برنوع دهها بولنه مامشدر .

انواع اربعۀ مذکوره اشبو مادهنک فقرۀ ثالثه سنده اشارت اولندیغی وجهله احکام عمومیه سنده متحدلر ایسهده بعض احکام خصوصیه لری اعتباریله بری برینه مغایر اولدیغندن آیری آیری نوع عد ایدلمشدر .

(نوع اول - قری و قصبات درونلرنده بولنان عرصه لر و کنارلرنده بولنوبده تتمۀ سکنا اعتبار اولنان) و (نهایت نصف دونم مقداری یرلردر) قافک ضمیله قری . قریه نک جمعیدر .

قریه ناسک اجتماع ایلدکلری موضعدرکه شهر و کویه شاملدر. لکن عرفاً کوی معناسنده استعمالی شاعدر. بوراده

قصباته مقابله قرینه سیله کوی مغناسنده مستعملدر. قصبات قصبه نك جمعی اولوب قصبه شهر ویاخود بیوک شهر مغاسنه در. یعنی اراضی مملوکه نك برنجی نوعی اراضی امیریه اوزرنده بولنان کویلر و شهرلر درونلرنده نه مقدار اولورسه اولسون عرصه لر و کویلر ایله شهرلرک کنارلرنده بولنوب قویوقازمق، ارايه چکمک، اودون قویمق کبی سکنا ایچون لزومی اولان و تتمه سکنا دنیلان یرلردر .

تتمه سکنا اعتبار اولنان یرلر یارم دونمدن یعنی سکزیوز آرشوندن زیاده اوله میه جنی متن ماده ده نهایت نصف دونم تعیرندن آکلاشیلور. بوکی تتمه سکنا اعتبار اولنان اراضی عشر و خراجدن معافدر .

« دونم » ۱۳۱ نجی ماده ده بیان اولنور. اراضی عشریه و خراجیه اوزرنده بولنان قری و قصبات درون و بیرونلرنده بولنان یرلر نوع ثالث و رابعده داخل اولدیغدن بو نوعده اراضی عشریه و یا خراجیه اوزرنده بولنان قری و قصبات معناسی مقصود اولسه بوئی بشقه جه بر نوع عد ایتک صحیح اولمز . بنا علیه اشبو نوعک شرحنده اراضی امیریه اوزرنده بولنان قیدیه تقید اولندی .

اراضی امیریه اوزرنده بولنان قری و قصبات درونلرنده کی یرلرک ملک اولسی ذلتاً اراضی موآدن اولوبده قریه و یا قصبه نك حین تشکیلنده ملک اولمق اوزره احیایه اذن و یرلمسیله و یاخود اراضی امیریه دن اولدینی حالده قری و قصبات اهالیسنه تملیک

صحیح شرعی ایله تملیک اولنمسیله اوله بیلور. اراضی قانوننامه سنک
 نشرندن صکره اراضی امیریه دن اولان محللرده یکیدن تشکیل
 اولنه جق قریه ویاقصبه ویاخود محله نك اراضیسی کیسه یه تملیک
 اولنمیوب ینه اراضی امیریه دن اوله رق اوزرلرینه انشنا
 ایده جکلری ابنیه وغرس ایله جکلری اشجار و کروم اصحابنک
 ملکلی اولمق اوزره تفویض و بدل عشر نامیله مقاطعه و اجاره
 زمین تخصیص اولنور.

(نوع ثانی - اراضی امیریه دن بالا فراس مساع
 شرعی یه بناء انواع وجوه ملکیت ایله تصرف اولمق
 اوزره تملیک صحیح ایله تملیک اولنمش اولان اراضیدر.)
 اموال امیریه ده تصرف مجله نك « ۵۸ » نجی ماده سی
 موجبجه مصلحته منوط اولدیغندن اراضی امیریه نك تملیکی
 صحیح اولمق مساع شرعی نك وجودینه و جانب میری ایچون
 منفعت و مصلحتك تحققنه متوقفدر. بناء علیه خزینه نك ضرورتی
 بولمدیغی حالده اراضی امیریه ضعف قیمتیه و خدانکرده
 ضرورت بولنورسه ثمن مثلیله صائق خصوصنده جانب بیت المال
 ایچون مصلحت تحقق ایدرو طرف اشرف حضرت خلافتپناهیدن
 بیع و تملیکنه امر و اراده بیوریله رق مشتری طرفندن ثمنی
 بیت الماله تسلیم ایدیلورسه تملیک صحیح اولور.

خزینه نك ضرورتی بولمق ویاخود ضعف قیمتله طالب
 ظهور ایتمک کی مساع شرعی بولمز و مساع شرعی بولنسه

بيله مصلحت و منفعت تحقق ايتمز ايسه تملك صحيح اولماز .
 كذلك ارض ميرى يى وقت ضرورته ثمن مثلندن و وقت سعده
 ضعف قيمتندن نقصان فاحشه بيع باطدر . بوجهه غبن
 فاحشه تغير بولتوب بولتامق مساويدر . چونكه مجله نك
 ۳۵۶ نجى ماده سنك فقره استثنائيه سى موجبجه مال بيت المالى
 بلا تغير اولسه دخى بيع صحيح اولمز . تفصيلات مذ كورده دن
 آ كلاشيله جنى و جهله اراضى اميره دن بر قطعه مفرزه نك بر
 كيمسه يه تملكى حقنده مجرد تملكنامه اعطا اولمغله تملك صحيح
 ايله تملك ايدلمش اولماز . بلكه اول كيمسه يه شراء صحيح ايله
 وجه مشروح اوزره بيت المالدن اشترا ايتكسزىن تملكينامه
 احسان اولنسى قطعه مذ كورده نك منافعى بر جهته تخصيصه
 اذن و يرمك ديمك اولور .

مساغ شرعى يه بناء تملك اولنان اراضى اميره مشتري نك
 ملك صرفى اوله جنى جهته بيع و هبه و وصيت و وقف و رهن
 ايتك كې انواع و وجوه ملكيت ايله تصرف اولنور . و بو
 نوع اراضى مملوكه نك حاصلاتندن عشر آلنور .

(نوع ثالث . - اراضى عشرية و نوع رابع . -

اراضى خراجيه در كه مثلا حين فتحده غايمينه توزيع
 و تملك اولنان يرلره . اراضى عشرية « و غير مسلم

اولان اصل یرلوری یدلرنده تقریر وابقا قلنان یرلره
« اراضی خراجیه » دینلور .)

غانمین ، غانم لفظنک جمعیدر . غانم اسم فاعل اولوب
غنیمت آلان کیمسه دیمکدر ، غنیمت دشمندن حرباً وقهراً
آلتان مالدر .

متن مادهده « مثلاً » کلمه سنک ایرادیله اراضی عشریه
وخراجیه ذکراولنان بررنوعه منحصر اولیوب بشقه نوعلری
دخی بولندیغنه اشارت اولنمشدر .

اراضی عشریه اوچ نوعدر: نوع اول، قبل الفتح اهابسی
بالتطوع والرضا دین اسلامی قبول ایتملیله یدلرنده ترک وابقا
ایدیلان اراضیدر . نوع ثانی: حین فتحده غانمینه توزیع وتملیک
اولنان اراضیدر . نوع ثالث: حین فتحده غانمیک غیری
مسلمینه تقسیم وتملیک اولنان اراضیدر .

اراضی خراجیه دخی ایکی نوعدر: نوع اول ، برمملکت
عنوةً ویاصلحاً فتح اولنوبده غیر مسلم اولان اصل یرلوری
یدلرنده تقریر وابقا اولنان اراضیدر .

نوع ثانی : برمملکت فتح اولنوبده یرلوری کیدرک انلره
بدل دیکر محلدن غیر مسلم اهالی نقل اولنهرق آنلره توزیع
وتملیک اولنان اراضیدر .

صدر اسلامده فتح وتسخیر اولنان ممالکدن هانکیلری
اراضی خراجیه دن وهانکیلری اراضی عشریه دن اولدیغی

کتاب فقہیہ ده تصریح ایدلمشدر . لکن صکره لری اراضی^۱
عشریه و خراجیه نك مالکری بلا وارث وفات ایدرك مالک
اولدق لری اراضی بیت الماله قالدینی جهته اراضی^۲ امیریه حکمنی
ا کتساب ایدلمشدر .

اراضی^۳ عشریه نك حاصلاتندن « عشر » و اراضی^۴
خراجیه دن « خراج موظف » و یا خود حاصلاتندن « خراج
مقاسمه » آنور .

اراضی^۵ موآندن بر محلی بر کیمسه ملکی اولمق اوزره اذن
سلطانی ایله احیا ایدرسه اول یره مالک اولور . بویله اراضی^۶
موآندن احیا اولنان محل اراضی^۷ مملوکه دن بر نوع اوله رق
اراضی^۸ مملوکه درت نوعه حصر ایدلامک و بو دخی بشنجی
نوع اولمق اوزره ذکر ایدلمک لازم کله چی وارد خاطر
اولور ایسه ده مجله نك ۱۲۷۲ نجی ماده سنک فقره^۹ ثانیه سنده
بیان اولدینی وجهله بر کیمسه یه اراضی^{۱۰} موآندن اولان بر یردن
مجرد انتفاع ایدوبده تملک ایتامک اوزره اذن و یریلورسه
اول کیمسه مأذون اولدینی وجهله اول یرده تصرف ایدوبیلوب
اول یره مالک اوله میه جغندن اشبو قانونک ۱۰۳ نجی ماده سنده
مصرح اولدینی وجهله اراضی^{۱۱} موآتک احیاسی آنجق رقبه سی
بیت الماله عأند اولمق اوزره جائز اولوب ملک اولمق اوزره
احیایه اذن و یریله میه جکندن نظر قانونده بو نوع معدوم
اولدیغنه بناء^{۱۲} اراضی^{۱۳} مملوکه درت نوعه حصر ایدلمشدر .

(خراج اراضی ایکی قسمدر) خراج ، بیت المال ایچون

اخذ اولنان رسمه دیرلرکه اولای ایکی قسمدر . بری « خراج رؤس » دیکری « خراج اراضیدر » .

خراج رؤس ، اشخاصدن جانب میری ایچون آلمان معین ویرکودر . خراج اراضی ، جانب میری ایچون اراضیدن آلمان ویرکو یاخود حاصلاتندن آلمان حصهدر . اشبو قانونک خراج رؤسه تعلق اولدیغندن متن قانونده آندن اصلا بحث ایدلیه رک یالکیز خراج اراضی ذکر اولنوب ایکی قسمه تقسیم اولنمشدر .
(بر قسمی خراج مقاسمه در که اراضینک حاصلاتندن

یرک تحملنه کوره عشردن نصفه قدر آلمق اوزره تعیین اولنمش اولان شیدر .) مقاسمه : بولشمک معناسنه در یعنی خراج مقاسمه اراضینک حاصلاتندن مأمور بیت المال زراع ایله بولشه رک یرک تحملنه کوره عشر ، خمس ، ربع ، ثلث ، نصف کبی تعیین اولنمش اولان رسمدر . اراضی غایت منبت و محصولدار اولسه بیله خراج مقاسمه نهایت نصفه قدر تعیین اولنه بیلوب آندن فضله تعیین اولنه مز .

(دیکری خراج موظفدر که :) دونم ، جریب ، فدان

کبی مقادیر ایله زراعته صالح (اراضی اوزرینه مقطوعیت وجهله) یرک تحملنه کوره (توظیف و تعیین اولنمش اولان مقدار معین آچه در) موظف ، معین دیمکدر .